

Lutz Seiler:
Translated by Ekblad Forsgren

Tidsvågen

”Tyvärr var det sed i vår familj att besöka
huvudstaden”
Wolfgang Hilbig, *Rädslan för Beethoven*

Först ringklockan, sedan viskningarna från montrarna. Jag öppnar armbandet över pulsådern, handryggen nuddar disken, armen är utsträckt som för blodprov. Ljudlöst glider uret ned på den lilla brickan med påskriften: *Walinski & Söhne*. Jag masserar den befriade handleden och sätter mig (min stol, tänker jag) mellan två manshöga glasmontrar. En spårvagn far förbi, jag väntar på ljudet.

Vänner som visste vilket tillstånd jag hade hamnat i den där gången efter separationen från C hade föreslagit att jag skulle komma till Berlin. Det hade de gjort i ett brev som jag fortfarande har kvar och sparar som en gammal inträdesbiljett man tror kanske skall visas upp någon gång igen. I slutet av brevet talas det om en eventuell anställning ”i restaurangbranschen”.

Det gällde en souterrängkrog på Oranienburger Strasse i stadsdelen Mitte. En källare ombyggd av husets invånare, nästan ingen komfort, låga priser och namnet: *Assel*, gråsuggan. Assel var den första i sitt slag, sedan kom liknande och andra ställen,

restauranger, caféer och några koscherbutiker nära synagogan. Redan på dagtid var det många turister som drogs till ruinerna och *scenen* som hade nästlat sig in där med skrotskulpturer och stora dockor som hängde i galgrepp i fönstren. På kvällarna kom de prostituerade, då var gatan deras. När de ville värma sig eller vila satt de vid ett runt bord alldeles framför bardisken på Assel och drack varm choklad. Bordet – det hade liksom blivit stambord för personalen, men det brydde kvinnorna sig inte om eller märkte det inte, och ingen av oss skulle ha vågat påpeka det.

De första veckorna bodde jag hos mina vänner. I långa samtal som ständigt kretsade kring C och min olycka hade de till slut fått mig att inse att vissa saker var nödvändiga även i min situation: mat, sömn – och egen bostad. På mina många strövtåg antecknade jag några lägenheter som såg tomma ut. I första hand gällde det dem som hade mörka, smutsiga fönster utan gardiner. Om de var bebodda eller obebodda var inte alltid lätt att avgöra, ofta stod jag länge på trottoaren och stirrade uppåt. Det kunde hända att ett av dessa livlösa fönster plötsligt öppnades och en invånare syntes som troligen hade betraktat mig en lång stund och nu skakade häftigt på huvudet med en hotfull rörelse mot mig och bortåt gatan.

Det ryktades om en ny bestämmelse för ”obeboddhets bekämpande”. De som sökte lägenhet skulle få betydande rättigheter om de kunde lägga fram fullgoda bevis för att en bostad inte hade använts på över sex månader. Det sades också (ett av

huvudryktena i de kretsar som formerade sig sporadiskt bland de nyinflyttade) att vissa myndigheter hade blivit så osäkra *av händelserna* att redan ett någorlunda energiskt uppträdande och en antydan om egen erfarenhet rörande ”obeboddhetens bekämpande” kunde krönas med framgång. Bakgrunden till det hela var ett ”allmänt inflyttningsförbud till Berlin”, ett förbud som var känt för att inte säga alltför känt i hela landet. Men för närvarande visste ingen längre om förbudet gällde eller vilka undantag man kunde göra eller om alla den sortens lagar hade mist sin betydelse som skrövlarna bland de inflyttande hävdade och i själva verket *alla dörrar* stod öppna för oss.

Tomma lägenheter var ingen sällsynthet. På många gator stod hela hus tomma. Därtill kom de så kallade Ungernflyktingarnas bostäder, några med toppläge men mycket svårare att upptäcka. Om de inte redan hade plundrats eller konfiskerats hängde det fortfarande gardiner i fönstren och själva fönstren kunde knappast ha varit oputsade i mer än tre kvarts år. Hade jag väl samlat tillräckligt med mod gick jag in i ett hus. Så tyst som möjligt gick jag uppför trapporna, väntade tills jag åter andades lugnt och lyssnade vid dörren. Hade jag hört något – eller inte? Ibland knackade jag eller ringde på. Kom någon från de kringliggande lägenheterna ut i trapphuset utgav jag mig för att vara en släkting eller bekant: ”Ursäkta, är herr Treibel inte hemma?” ”Varför vill ni veta det?” var det aldrig någon som frågade.

Slutligen bestämde jag mig för ett hus på Rykestrasse, halvt övervuxet av en liten dunge frodiga buskar och träd. I järnaffären vid Rosenthaler Platz köpte jag verktyg och ett dörrlås men drog mig förstås för att ta det sista men nödvändiga steget.

Hjälpsamheten var stor. Hyresgäster som uppmärksammat mitt omständliga, öronbedövande hamrande (ett par gånger hade jag förgäves kastat mig mot dörren) kom nedför trappan och frågade om jag tänkte stanna *en längre tid*. Redan tonfallet i frågan bestämde mitt svar: Ja, det tänker jag, det vill jag gärna, jag tycker det är väldigt fint *just här*, jag tror det är för att gathuset saknas och hela gården är övervuxen av buskar – är det fläder? – till och med vit syren har jag sett, gammal syren, och så trädgårdsbänken och eldstaden till vänster om porten som om man ofta firar gårdsfest här bland fläderbuskarna ... Så fick jag då låna kofoten av hyresgästerna.

I själva verket brydde jag mig inte om gårdsfester och vidare förbrödring i det omedelbara grannskapet men tänkte att jag här på Rykestrasse kanske skulle börja tycka om sådant – när allt kom omkring var detta både början och slutet.

Lite trä ur den bruna ramen gick i flisor och än en gång hade jag tur: dörren hade bara varit igendragen, inte låst. Den sista hyresgästen, en karl som hette Alfred Wrubel – en liten pappersskylt med barnslig stil satt fastklistrad ovanför ringklockan – hade inte tyckt det var nödvändigt.

En tid var det nya metallfärgade låset, som jag själv satt dit, all min stolthet – mitt lås, min dörr, tänkte jag. Det var en mörk enrumslägenhet med en pytteliten hall som också ledde till köket. Toaletten låg en halv trappa ned, en skottglugg till fönster vette mot fläderbuskarna och gatan – golvet var översållat med ljusstumpar och papp från förbrukade toalettrullar.

I lägenheten hittade jag några saker som tydligen Alfred Wrubel hade lämnat kvar: ett litet prydnadsskåp, en dubbelsäng med resår madrasser och framför kaminen den fulla askplåten. I köket stod en arbetsbänk, en massiv pjäs hopskruvad av ekplank och vinkeljärn. Den upptog nästan hela det smala rummet; i övrigt fanns ingenting. Endast några småsaker, valnötsskal och karamellpapper i kaminöppningen och under det ovanligt högt monterade tvättfatet en liten smutsig pall som nästan gjorde sig osynlig på de rödbruna golvplankorna. En syrlig sötaktig lukt fyllde hela lägenheten och påminde mig om mina morföräldrars sovrum.

Två hela eftermiddagar strök jag väggarna vita och den tredje började jag så gott det gick även måla över mina golvbrädor med en vit glänsande färg ("höggglans" stod det på burken); vita golvbrädor, en fullträff, tyckte jag. Efter halva köksgolvet – arbetsbänken gick inte att rubba så jag fick måla runt stålstöttorna – var jag helt slut. Jag gick nedför Dimitroffstrasse och jämförde priserna i två gatukök. Längre satt jag vid ett litet bord bestrött med vitkål och stirrade på husväggen mitt emot. Min blick sökte fortfarande efter mörka, smutsiga fönster.

Alfred Wrubel – ett hörn av pappersskylten stod ut från väggen som en uppmaning att äntligen riva bort den och skriva en egen lapp, men just nu kände jag mig för svag. Dörren gick i lås och jag förnam det välgörande främmande hos platsen. Utan att se åt den halvvita golvbeläggningen gick jag in i rummet, drog ned några madrasser från den wrubelska sängen och lade mig att sova. En stund letade jag efter min förtvivlan men fann ingenting.

Snabbt, som gällde det att få fatt i svansen på ett djur griper Walinski tag i ena änden på armbandet och håller upp uret i ögonhöjd. En halv sekund, handen sluter sig om fångsten, han låter blicken vandra mot mig. Lite otydlig, förvriden tror jag att min gestalt ter sig för honom genom montern men även en suddig nick räcker, så försvinner Walinski återigen bland sina apparater. Två, tre andetag och trots att jag är förberedd blir jag överrumplad: den mekaniska tonen, tydlig och kraftig som om något slog mot tidens stag, egentligen inget tickande och ändå ekot av den klocka som jag har tagit mig an.

När jag vaknade morgonen därpå kände jag mig ovanligt lugn, nästan lätt om hjärtat. Jag kunde tänka och göra enkla saker. Tänkte på ärenden, inköp, jag hade tålamod nog att skriva en lapp.

Från en telefonhytt på andra sidan gränsen ringde jag upp min mor – jag hade inte talat med henne på flera veckor. Hennes röst hördes svagt och hon kunde knappt höra mig heller. Jag vrålade

att allt i stort sett gick bra i Berlin, vänner, studier, kurser i engelska, till och med i latin som nu krävdes för min examen ... kanske hörde hon mig inte, förbindelsen blev allt sämre, på slutet kom nästan tonlöst frågan om jag inte i alla fall skulle börja som murare igen, extraknäcka som murare på ett bygge kanske till och med svart, som tidigare, *du har ju kvar alla dina verktyg, pojk ...* Jag kunde inte tala mycket längre till. Mynten var slut och telefonen belägrad, dag och natt var det trängsel vid telefonhytterna på andra sidan gränsen – från öst gick det inte längre att få någon förbindelse.

Två tre strövtåg bland det som återstod av de plundrade lägenheterna räckte för att få ihop det jag behövde. I vanliga fall skulle jag ha tyckt det var pinsamt, åtminstone obehagligt att mitt på ljusa dagen släpa hem mitt byte genom gatorna, men det var som om jag endast var åskådare; det var inte jag själv som bar stolen på ryggen och ett gaskök med två plattor, grytor och delar av en servis i famnen utan endast någon som plötsligt hade ro att göra det, nu och i framtiden.

Mitt nattskift vid bardisken började tidigt på kvällen. Klockan fyra på morgonen tog jag fram arbetsschemat ur skänken och strök all tjänstgöring jag skulle ha som kypare och i baren. Hädanefter enbart kökstjänst: frukost fram till klockan elva, sallader, pasta och potatissoppa på burk till lunch. På kylskåpet kvittensblocken och blocken med lappar där kyparna skrev sina beställningar. Det gick fort att sätta sig in i jobbet. En del

förmiddagar kom det inte en enda beställning på flera timmar. Då gick jag bort till fönstret och lade huvudet med ena kinden mot den svala, kaklade fönsterbrädan. Det var en skön, gammal, nästan glömd trötthet som omslöt mig. Själv var jag nästan osynlig med ögonen knappt ovanför marken. Jag såg himlen över gatan och där framför spårvägens kontaktledning som man jobbade med sedan några veckor tillbaka. Jag såg ben, skor, strömmen av människor som gick förbi, och på kvällen när jag slutade mitt arbete såg jag lackstövlarna på flickan som stod på sin vanliga plats framför Assel och kallade sig Dora. Lämnade jag fönstret lite på glänt kunde jag höra Dora. Hon frågade aldrig ”Ska vi ha lite kul?” eller ens ”Hallå där, snygging”, hon bara visslade eller väste eller så morrade hon som ett uttråkat djur när en bil stannade till i höjd med henne.

Det är inte klockan, endast ekot, det är den lilla maskinens arbete. Redan vid mitt första besök hade Walinski, som i mig trodde sig ana en dold beundrare av mekaniska armbandsur, vinkat in mig i bortre rummet. Som inför en operation låg det öppna uret på plattan med mikrofonen och bredvid, till hälften täckt av ett styvt dammskydd, stod apparaten med färgband och pappersrulle som påminde om en uråldrig räknemaskin eller lögn-detektor. Det fanns en rad röda små lampor, den översta hade redan börjat lysa, ovanför lamporna påskriften *Greiner Vibrograf* och ett långsmalt metallhuvud som hamrade på färgbandet – ankarhakens gång, varje tickande ett slag och varje slag en punkt på papperet ... Walinski

som pratade och samtidigt vred på den magnetiska plattan: haltning och ojämn kraftöverföring, orunda hjul och släpande ankarhake – det är det dolda tillståndet, *det hemliga hjärtat*, som Walinski kallade det den där dagen. Jag betraktade de bleka punkterna på papperet, den märkliga spridningen. Det var ett slags blindskrift, en enda rad som långsamt växte emot mig ur apparaten.

Mina första månader i Berlin: besök hos vännerna på Linienstrasse och några ensamma utflykter till en sjö i norr. Säkert är i alla fall att jag arbetade tre dagar i veckan, egentligen varannan dag. Efter valutaunionen låg lönen på sex mark i timmen och så tillkom de drickspengar som kyparna vanligtvis delade med kökspersonalen. På tio timmar fick jag ihop ungefär åttio mark – en summa jag fann helt skälig, framför allt därför att den betalades ut genast. När jag efter arbetspasset gick *min runda* genom parken över Museuminsel och sedan slog in på någon väg tillbaka till den wrubelska hålan trevade jag ibland efter pengarna i byxfickan.

På lediga dagar sov jag knappt längre än annars, tvättade mig i tvättfatet i köket och åt sedan frukost vid arbetsbänken. En konsol i marmor tjänade som både underlägg och tallrik. Det var en del av ett toalettbord som jag hade upptäckt i en av de uppbrutna lägenheterna och plockat isär under uppjudande av alla mina krafter. Medan jag jobbade vidare med inredningen – hela tiden hittade jag saker som fortfarande var i gott skick – kunde det hända att jag tilltalade mig själv med ”Wrubel, Wrubel” eller grälade på

mig med ”Förbaskade gamle Wrubel!” Ett skämt, om någonting i det här stadiet av min förpuppning överhuvudtaget skulle ha kunnat anses vara *ett skämt*.

Din gamle Wrubel, tänkte jag.

Sommaren blev varmare; innergårdarna var översållade av skräp och ljuset rikt på damm och mögelsporer. Medan jag rörde mig genom ett hus fullt av lämnade adresser kunde det hända att jag plötsligt måste ställa mig rak som ett spjut och känslan av det frånvarande livet spetsade mig från huvud till fot. Under flera minuter stod jag sedan som förlamad framför en ho full med disk eller vid fotändan av en dubbelsäng, täcket knappt undanvikt och i kudden avtrycket från ett huvud.

Det sista jag samlade ihop: en väggtaffrik med påskriften ”Rennsteig 1974” (en mycket förenklad figur av en löpare hade bränts in med lötkolv), en smörgåsbox i plåt och några bronsstilar som jag hade upptäckt i en kartong full med hemmagjorda julprydnader. Allt det där hamnade på min arbetsbänk, hittegoods arrangerat som altare. En liten stund framför de där sakerna räckte för att deras stumma förstockade talförhet skulle försätta mig i ett tillstånd av viljelös andakt. Det jag några veckor tidigare hade kallat ”min historia” förlorade sina konturer i närvaro av deras nu meningslösa gester.

Det var en fredag i augusti som arbetaren kom in på Assel. Dörren stod öppen för att vädra ut den syrliga lukten från kvällen före. I

halvdunklet kunde jag endast otydligt se mannen. Han hade på sig en spårvägsarbetares orangefärgade jacka, först trodde jag han var en uteliggare. Han tog ett steg emot mig och plötsligt lyste de silverfärgade ränderna på bröstet på honom – en maskeraddräkt, ett skelett, tänkte jag, eller en jättestor adventsfigur. Jag röt mitt ”stängt!” och slog ut med armarna, men innan jag hann mota tillbaka reflexjackan mot trappan sade han något och rösten lät bekant. Som gick han på vatten kom nu mannen tvärs genom krogen och satte sig precis under fönstret där jag just dragit upp jalousin. Alldeles lugn vände han ansiktet mot morgonsolen. När jag gick fram till hans bord för att tillrättavisa honom såg jag att han iakttog liften därute på gatan. En fullsatt spårvagn ryckte fram under nervösa ringsignaler och karlarna i liften (alla hade samma jackor) körde långsamt ned tornet och till sidan. Kanske var det just detta: den smidiga reträtten, anblicken av liften med dess förtrollande mekanik som långsamt sjönk nedåt, eller det plötsliga beviset på hans arbetarklass eller alltsamman i en övertygande samtidighet.

”Vill ni beställa?”

Lika smidigt som mannen hade trängt fram, lika trögt vände han sig till mig. Under reflexjackan hade han bara en undertröja i ylle, underarmarna var brunbrända och håriga; han lutade huvudet lite bakåt.

”Frukost, tack.”

”Med korv eller ost? Ni kan också få ägg och på disken står olika marmelader, hallon, jordgubb, vinbär ...”

Mitt svar – kanske hade det låtit lite väl energiskt, men han rörde inte en min och höll blicken tåligt riktad mot mitt bröst. En boxares ansikte, tänkte jag, i varje fall en arbetares.

”Ost, tack. Och en snaps.”

Arbetaren tuggade mycket långsamt, nästan mödosamt och for ofta med handen över ansiktet för att fösa undan en hårslinga som svetten hade klistrat ihop till en gammaldags pannlock. Efter varje slurk kaffe nuddade han läpparna med handryggen, alla rörelser åtföljdes av reflexer från jackan som bländade mig likt effekterna av en dröm. Han rökte. Handen med cigaretten låg på bordet, koppen lyft, orörlig framför munnen. Men nu drack han inte, han tryckte bara porslinet mot sin orakade kind. För ett ögonblick trodde jag att jag själv hade gjort det där. Det var jag som satt där under fönstret och aldrig hade lämnat min härkomst, min nedärvda plats och klasståndpunkt och inte hade förverkat rätten att halvt medvetslös, utmattad värma kinden mot koppen för att sedan återvända till den eviga proceduren: ”Ditt klädskåp där borta, din låda, på med hjälmen, civila plagg i översta facket ...” Helt frånvarande sysslade jag med något vid bardisken, något med glas och flaskor, det knastrade i kokongen. Allt han gjorde visade på den värdighet som jag, det kunde jag erkänna, aldrig hade lyckats uppnå. Egentligen hade jag aldrig fått tillträde till arbetarklassens inre krets, dess heliga sfär; alla de där åren, på alla byggplatser hade

något hindrat, avvisat mig, utan elakhet till och med utan avsikt tyckte jag, det var bara som om jag saknade ett särskilt avgörande kännemärke, en lukt, kanske ett tonfall ... Utan att helt kunna vända bort blicken tog jag två, tre steg bakåt från disken till köket. Två, tre steg och ett halvt varv mot kylskåpet, en nästan elegant, drömlig reträtt som gav allt ett nytt förlösande sammanhang: ”Arbetaren sitter under fönstret, handen håller en kopp i luften ...” Jag skrev på beställningsblocket; det var min allra första sats.

När mannen tänkte gå blev jag nästan förskräckt – gick bort mot arbetaren, fortfarande som hypnotiserad av reflexerna från hans jacka ändå med de snabba stegen hos en kypare som har förstått att det nu finns något som absolut måste expedieras vid borden. Bara ett steg från hans breda gestalt började *brickan* svaja – förblindad som jag var hade jag tidigare inte lagt märke till att jag gick genom rummet med en bricka framför magen, en bricka full med nyss diskade och polerade glas som svirrade lågt vid varje steg jag tog och nu gled in i varandra och föll omkull ...

Ett enda grepp, så blev det lugnt.

Vi stod så kanske en, kanske två sekunder. Hans händer höll hårt om mina underarmar, *brickan* ovanpå.

”Sakta i backarna.”

Tidsvågen, vibrografen, är igång, jag är i ljudet. En sällsynt urtavla, ropar Walinski mot främre rummet och fortsätter att prata, är mitt i vågens hamrande och hörs knappast längre. Högst upp på tavlan

står med fin stil namnet på klockan det gäller: *Glashütte* SPEZIMATIC. Boetten: förgylld mässing. Diameter: sjuttiofyra. Årgång: sextiotre. Uppdragning: automatisk. Och Walinski vet vad som behövs: skötsel, vård och renhållning av hjärtslaget. Dess ljud och biljud. När det blir ett hamrande av tickandet, en ånghammare, ett arbete med släpande ankarhake och kraftöverföring som är ojämn.

Han kom hela augusti, hälsade nästan omärkligt. När han gick ut igen: en nickning bortåt halvdunklet bakom skänken där jag hade gått och ställt mig för att säga adjö och sedan hinna ikapp honom vid trappan, låsa upp dörren och öppna Assel för resten av gatan.

De andra i arbetslaget satt därute på ställningen till liften. De hade med sig termosflaskor och åt ur smörgåsboxar. Ibland kunde man höra deras skratt, ett slags gnäggande som fick liftens gondol att svaja, och några gånger tyckte jag det såg ut som pekade de bort mot Assel, *mot oss*.

Framför allt uppfattade jag det otvungna, det självklara i hans tillvaro, jag skrev: hans värdighet, hans stolthet, hans hållning – det var det viktiga. Hans gester föreföll mig enkla och fullkomliga. Och summan av dem skulle resultera i mycket mer, det kände jag redan.

När arbetaren väl hade satt sig ned, höll armen utsträckt nära bordet och tog av sig den guldfärgade klockan, såg det ut som en svår men ändå lugnt utförd operation där det krävs att ett livsviktigt

organ avlägsnas för viss tid och deponeras på en sedan länge förutbestämd plats. Platsen fanns bredvid askkoppen, till hälften dold av den välvda kanten som gällde det att gömma guldet lite grand medan han åt. Till skillnad mot snapsglaset förde han aldrig koppen direkt till munnen; på vägen gjorde den flera gånger uppehåll i luften för att ge tillräckligt med tid åt en stor tunga att stöta emot insidan av kinderna. Innan han tände cigaretten strök han av händerna på undertröjan, omsorgsfullt som försökte han känna hjärtats slag. Och kanske var det så. Alla hans gester tycktes genast bidra till förståelsen av min egen tillvaro, *den förlorade helheten*, för det meningslöst genom huvudet på mig, och i vissa ögonblick trodde jag att gesterna endast utfördes av just det skälet. Det fanns ögonblick när jag förtjust brast ut i ett ljudlöst litet skratt bakom bardisken, ett fnittrande hela vägen in i köket innan jag, just välsignad, gick fram till kylskåpet. Jag plockade sats för sats ur hans person och ur det skimrande drivgodset från min egen upphetsning. Utfästelse var ordet den där tiden.

När reparationerna på spårvägens kontaktledning hade nått fram till Hackescher Markt slutade arbetaren komma. Allt oftare satt jag nu vid min arbetsbänk med marmorskivan som skrivunderlägg. ”Så snart det sker, malmklockan lyfter ...” Sådana och andra förvirrade saker viskade jag för mig själv när jag någon gång såg upp från papperet, men ingenting ledde egentligen längre än till kylskåpsanteckningarna. Än en gång försökte jag tänka mig in i hur det hade börjat. Jackan, styvheten, de makabra reflexerna –

hur han uppträdde första gången. Det krävde något av mig, något som från och med den där dagen hade blivit helt ofrånkomligt.

”Sakta i backarna.”

Klangen av hans röst fanns inte längre i mitt öra. Hans skepnad gick förlorad. Som kunde den bara ta gestalt inför honom själv – med honom eller *aldrig*, tänkte jag.

I lokaldelen av Berliner Zeitung som dagligen levererades till Assel såg jag en bild av liften – två karlar iförda hjälm, de bara armarna över huvudet, en av dem måste vara arbetaren. Bilden var mycket liten och texten mycket knapphändig – reparationerna planerades bli klara till månadsskiftet och därmed skulle det inom överskådlig tid vara slut på trafikstörningarna.

I min förtvivlan kunde det vara skönt att bara låta pennan falla och pressa pulsåderna mot den svala marmorn – det var det ögonblick då jag återigen upplevde arbetarens räddande grepp, hur han tog tag och höll kvar, fast och vant på det sätt som gamla vänner hälsar när de möts. De fattar tag i underarmarna på varandra och bara står så där, länge, en bild av tidlös samhörighet precis som jag ofta hade sett i reportage om så kallade veteranträffar – en gest för vilken man hade uppfunnit ordet *orubblig*.

”Sakta i backarna.” Min blick föll på artikeln. Till och med fotot i tidningen präglades av arbetarens allvarsamma och helgjutna gestalt som uttryckte den sortens självrannsakan jag längtade efter, *en egen tyngd*, så hade jag tveklöst uppfattat det. För detta, som jag

kallade det, benådade tillstånd verkade det inte finnas ett enda uttryck.

När kvällen kröp in på gården och jag fick tända ljuset över arbetsbänken satt jag fortfarande där med pulsådrorna pressade mot stenen. Skulle jag lyckas komma till ro eller skulle jag dras till gatan ändå, till *Krähe*, kråkan, som var det närmaste ölsjappet, och där alla de samlades som kväll efter kväll måste diskutera hur nödvändigt det var att stanna *i jaget* särskilt i samband med det som de själva just planerade, dessa imponerande uppslag ("projekt" – ett ord som ständigt grep omkring sig i rummet) som de visste att måla upp i detalj med kraftfulla gester och nästan spöklikt lysande ansikten under lampskärmarna.

Först vid midnatt kom kunder till *Krähe* som man genast såg hade *åstadkommit något*. En del såg ut att komma direkt från ateljén eller någon verkstad med färgfläckar på byxorna och oljiga händer och bara för en enda öl som de stående vid bardisken drack långsamt, klunk efter klunk som en sällsynt belöning. De lät blicken svepa runt lokalen, frånvarande, utmattade, ändå ängsligt måna om att inte hamna i projektens töcken. Gästerna vid borden hånade chosigheten som man kallade det och såg föraktfullt och längtansfullt efter en-öl-stående-folket när det lämnade bardisken. In i det sista försökte jag mödosamt utläsa hemligheten med *deras* uppgift ur de försvinnande gestalterna.

När jag kom hem vid två- tretiden gick jag bort till arbetsbänken i köket en gång till. En stund försökte jag själv inta en

viss hållning – tyngd, värdighet, mumlade jag och klottrade något på papperet, sedan somnade jag med armarna på marmorskivan. Drömmen var kort. Trots att bilden i Berliner Zeitung hade gjort allt kornigt och matt strömmade plötsligt en söderns glöd från papperet: Arbetaren i arbete med nävarna lyfta mot en uråldrig kabel som ledde ström av den allra yttersta nåd. Jag såg hur han sträckte huvudet mot himlen och till synes med slutna ögon kontrollerade en skruvkoppling eller bytte ut en isolator, samtidigt kände jag kraften i stridskamratens grepp om mina underarmar. Än en gång överväldigade mig intrycket av en förlorad guldgruva nästan omöjlig att beskriva men som jag tyckte mig ha upptäckt i bilden av honom – en hel kontinent av det goda och rätta som brutits loss och sjunkit ned i djupet men nu jättelik och dunkelt förtrogen dök upp igen framför mina ögon, *Rekonstruktion av de emotionella tillgångarna i höjd med Hackescher Markt* löd bildunderskriften, och det var helt obegripligt att jag inte hade sett det förrän nu.

Den sista frukosten serverade jag honom den 31 augusti strax före ett av mina så kallade dubbelskift då jag måste vara på Assel från klockan åtta på morgonen till klockan fyra på natten. Datumet har jag min anteckningsbok att tacka för, min första anteckningsbok som jag sedan flera dagar tillbaka höll beredd gömd under kvittensblocken.

Antalet snapsar hade ökat och en liten öl hade tillkommit. Tecknen vid av- och påtagandet av klockan var oförändrade, likaså koppen mot kinden, tungan i munnen och nicken till avsked. Stum

följde jag honom till dörren. Som vanligt gjorde arbetaren ingen ansats att betala medan jag inte heller gjorde det minsta försök att ta betalt – det var också en del av vårt förbund, och det visade han. Redan på vägen tillbaka upptäckte jag guldkimret bredvid askkoppen – det är klockan, hans underbara klocka, viskade jag, han skulle alltså komma tillbaka, nu vilket ögonblick som helst och sedan – sedan när jag gav honom klockan då skulle kanske *vårt samtal* börja.

Tidigt på kvällen var det liv och rörelse därute. En av de prostituerade ropade nedåt trappan mot disken, några gäster följde med henne. Liften stod i borte änden av gatan där spårvagnen vände. Passagerare, förbipasserande, de prostituerade och deras första kunder hade redan bildat ring på ett iögonfallande liksom noga avpassat avstånd.

För att närma mig händelsen skulle jag nu vilja fortsätta med ordalydelsen i de första blyertsanteckningar som jag strax därpå gjorde på Assels kylskåp den gången – en första grov nedskrift som jag utan vidare bearbetning återger här:

”Han hade redan försvunnit när jag kom. Man hörde ett skrapande, ett sparkande mot gondolens metall som sprakar som en liten lägereld, sprakade hela tiden, var det strömmen som hördes, spänningen eller vad, sedan blev det lugnt. När liften inte svajade längre och kontakten därmed var bruten – kanske ett glapp på bara några millimeter – såg man först något som påminde om mannens huvud långsamt, tyst och liksom trött smyga över hans kant, kanten

på liften och sedan en hand: jag såg att det var han, mannen, arbetaren så stor han var, och nu försökte han resa sig upp i gondolen, utan tvivel var alla hans ansträngningar inriktade på att hitta knappen, strömbrytaren för ett slags självbetjäning, men mannen (arbetaren) var redan tung och grå av saften i kontaktledningen och överkroppen svajade (starkt) (darrade). Hur händerna, hans händer (skrumphänder) hoppade hit och dit som misslynta (grålynta) fåglar på gondolkanten. Vilket innebar / så att hela liften började svaja på nytt och den lilla lägerelden spraka, knäppa och det grå plastinet, hans knådade huvud tippade bakåt ned i den orangefärgade gondolen med ett mödosamt modellerat, men stumt skrik. Nu liksom förut hörde man skrapandet bankandet mot metallen sedan blev det åter tyst. Även därefter där vi stod – kanske hans hand igen där vid kanten, de grålynta fåglarna som på nytt, nu långsammare, hoppade ... Jag”

Än idag när jag försöker begripa situationen är det detaljer som hamnar i förgrunden. Arbetarens skrapande i gondolen, hans fåfänga försök att rädda sig undan olyckan. Det värsta: Hans jämmer och stön, hans ordlösa vädjan bara med ljud, ett utdraget vädjande *ajjjj-ajj-ajj*, som när ett litet barn gråter, gråter ut sin olycka, med rösten hos en vuxen man.

Jag minns inte längre hur lång tid det tog innan jag begrep att det jag såg faktiskt hände och sedan att det faktiskt inte kom någon hjälp. Var fanns arbetslaget? Var fanns ambulans och brandkår? Högspänningen som överförts till liften tycktes ha

åstadkommit något överkligt som det inte kunde finnas någon invändning mot, endast ett vädjande *aj-aj-aj* ...

Medan jag skrev hade det hopat sig ovanligt många beställningar, sallader, soppor, pastarätter – och fortfarande strömmade det åskådare till Assel från kretsen kring liften. Horornas kommers kom inte heller igång med detsamma. Några av kvinnorna hade samlats kring personalbordet framför bardisken, febrilt rörde de om i chokladen och diskuterade arbetarens död. Ur högtalarna dånade en låt av bandet *U2*. ”Avrättning ... straff ... eviga kval” – medan jag hjälpte till med att servera sopporna hörde jag några hysteriska kommentarer som sökte övertrumfa varandra från kvinnorna – däribland hon som kallades Dora och oavbrutet väste över bordet ”betalade aldrig, betalade aldrig”.

Till slut glider klockan ned på dynan, bredvid ligger en ny remsa med blindskrift. Först tar jag hand om utskriften. Det sätt på vilket jag knäpper uret över pulsådern, omsorgsfullt lugnt, armen är utsträckt som för blodprov med handen alldeles intill disken, visar Walinski att jag vet hur man hanterar en klocka.

Halva natten hade det regnat. Jag gick tvärs över gatan en bit in i parken och brast i gråt. Tårarna strömmade nedför kinderna, droppade från hakan, det fanns ingen där som kunde se mig alltså släppte jag alla hämningar, samtidigt förnam jag viskningar. Några ord, en sats som jag redan en bra stund tonlöst hade mumlat för mig

själv redan när jag gick från Assel, kanske hela kvällen: ”Din förbannade, eländiga ...”

Det var skönt att gå. Övergången från asfalt till gräsmatta där stegen genast tystnade. Jag kände fuktigheten i gräset som mjukt utan frågor tog emot varje steg från mina fötter, och genom ekot av musiken som hade börjat kapsla in sig bakom tinningarna för att där bulta vidare som hjärtat på en parasit hörde jag äntligen satsen: ”En drömmare, en förbannad drömmare är du, en eländig drömmare.”

Ingen märkvärdig sats – tidvis hade det kanske varit en sorts *blablabla* och helt fristående var det en löjlig sats men inte i det här ögonblicket. Det jag sade stämde. Jag *hörde* att det var sant. Och hur ofta jag än upprepade det när jag gick vidare bort mot floden och ön – ”en drömmare, en eländig drömmare” – så återvände inte satsen till betydelselöshetens skal, den blev inte mindre sann.

Jag passerade lekplatsen med sitt klätterberg av gatsten och betonggrottan – en svag urinlukt. För varje steg kände jag mig mer och mer lättad, gick till Museuminsel över den provisoriska järnbron, den ekade under fötterna, i floden lyktornas ljus. Vad hade jag inte misslyckats med egentligen? Jag gick nära räcket några meter ovanför vattnet som omslöt museiskroven kantade med alger, ogräs och björksly. Bode, Pergamon och vraket mitt på ön – det var väldiga strandade skepp som jag kunde prata med. ”Vad har fört er hit, vilka stormar och hur står ni ut?” Så pratade jag och hörde det

knappt, det var bara som om något började klarna behagligt och jag gav mig pladdrande hän.

Mitt emot skeppen på andra stranden stod ett hörnhus i flera våningar som ett poröst klipprev svärtat av tidvattnet. Där satt universitetets skylt som fortfarande avkrävde mig respekt. Jag gick tvärs över gatan och utan att tveka stack jag in pekfingret i ett av skotthålen bredvid porten.

Bara några sekunder stod jag där ensam i mörkret vid institutets sockel, borrade ut lite lös sand och smuts ur hålet. Trots att jag obestriddigt befann mig mitt i staden rådde fullständig stillhet. För ett ögonblick undrade jag om det kunde vara möjligt att patronhylsorna fortfarande satt kvar längst in i dessa små hål och om jag någon gång skulle nudda vid dem på det här sättet. Kanske var det därför som man inte hade rustat upp huset med alla skotthål – först måste man få bort det gamla järnet. En bit metall som rostar tränger igenom med tiden, genom varje ny fasad, en *utblomning*, som murare säger, det kom jag fortfarande ihåg. Genast såg jag blänket från reflexjackan framför mig. Han hade gjort allt för mig. Han hade gått in på Assel, gett mig tecken och hållit fast mina armar. Jag lyfte den fria handleden och följde den lilla gyllene sekundvisarens ryckningar: *aj-aj-aj* ... Långsamt drog jag fingret ur skotthålet. För första gången sedan barndomen funderade jag allvarligt på att be. Inte bara för arbetaren, om jag skall vara ärlig, utan även för min egen fortsatta historia.

Översättning från tyska
Ulla Ekblad-Forsgren